

МОН України від 12.11.2018 р. № 1379. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravobakalavr.pdf>.

7. Про затвердження Переліку наукових спеціальностей: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 р. № 1057. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1133-11#n16>

8. Наказ МОН України від 29.09.2014 р. № 1081. *Освіта України*. Спецвипуск. 2014. № 10. С. 23-25

9. Про затвердження примірного переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 «Право»: Наказ МОН України від 28 грудня 2018 р. № 1477. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-ta-opisu-predmetnih-napryamiv-doslidzhen-v-mezhah-specialnosti-081-pravo>.

К. І. Беляков

ПРАВО ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ПРАВО ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (*IT-пр.*) – 1) неологізм в науковому обігу, доктринальне поняття, яке не використовується в чинному ЗУ та уявляє собою «сукупність уявлень, понять, знань, асоціацій, емоцій, що виникають у зв'язку з правовим впорядкуванням суспільних відносин, пов'язаних зі створенням та використанням *IT*» (1, с. 3); 2) навчальна дисципліна (1, с. 3).

Характеризуючи це поняття, враховуємо, що впорядкування відносин інформаційного суспільства можливе двома шляхами: 1) за допомогою *IT*; 2) за допомогою правового регулювання. У другому випадку виникає поняття «*IT-пр.*».

IT-пр. часом визначають як сукупність норм, що регулюють відносини, пов'язані зі створенням та використанням *IT*, характеризуючи його при цьому то як самостійну, то як комплексну галузь права, то як інститут права (1, с. 3).

Таким дефініціям «*IT-пр.*» властиві дві спільні ознаки: 1) *IT-пр.* це сукупність (система) норм, 2) ці норми регулюють ІТ-відносини.

Перша з цих ознак свідчить про обрання у якості методологічного підґрунтя характеристики *IT-пр.* з позицій нормативістського праворозуміння, оскільки «право» розуміється як «сукупність норм».

Друга ознака вказує на критерій виокремлення сукупності норм *IT-пр.* з усіх інших правових норм, тобто, «авторизації» за їх допомогою сфери *IT-пр.* У зв'язку з цим *IT*-відносини набувають значення критерію існування *IT-пр.*, як галузі права.

Поняттям «*IT*-відносини» охоплюється широке коло різноманітних відносин, які регулюються нормами цивільного, господарського, адміністративного законодавства (1, с. 8). При цьому поняттям «*IT*-відносини», передусім, охоплюються «Інтернет-відносини», що є частиною відносин у *віртуальному просторі*, учасниками яких є носії суб'єктивних прав та обов'язків у Інтернеті (2, с. 8), «*I. відносини*», котрі розглядаються і як предмет По-перше, це цитата. По-друге, йдеться про предмет правового регулювання окремої галузі права, і як інститут цивільного права (3, с. 202-213).

Аби упевнитись в обґрунтованості виокремлення відповідного правового масиву необхідно з'ясувати однорідність відносин, які є предметом правового регулювання, оскільки спроби створити галузь права чи законодавства не можуть завершитися успішно, якщо предметом регулювання обираються різнорідні відносини.

Співвідношення між *IT*-відносинами та *I. відносинами* виглядає як часткове накладення кіл, оскільки не всі *I. відносини* є «технологічними», і не всі «технологічні» – є інформаційними. Так само не всі Інтернет-відносини можна вважати «інформаційними». Тому «*IT*-відносини» не можна вважати «єдиним» предметом правового регулювання, що ставить під сумнів коректність розгляду *IT-пр.*, як окремої галузі права.

Так само не існує єдиний метод правового регулювання, в якому знаходять відображення засади, властиві відповідній галузі. Оскільки до *IT*-сфери належать різноманітні інформаційні, інформаційно-технологічні, комунікативні тощо відносини, які за своєю сутністю є соціальними зв'язками по «горизонталі» та «вертикалі», природним є те, що для їхнього впорядкування використовують як диспозитивний, так і імперативний методи.

Отже спроби кваліфікувати комплексне правове регулювання *I. відносин* постіндустріального суспільства, як формування особливої сукупності норм – нової галузі права, є некоректним,

оскільки з позицій «нормативістського» праворозуміння. *IT-пр.*, так само, як «Інтернет-права», «інформаційного права» тощо, як галузей права, не існує.

IT-пр. не можна визнати комплексною галуззю права, оскільки з погляду теорії права існування комплексних галузей можливе вести мову про такі комплексні утворення правових норм варто щодо не «галузей права», а «галузей законодавства» (4, с. 111). Отже, спроби охарактеризувати *IT-пр.* з погляду нормативістського праворозуміння дають негативний результат.

Це не заперечує можливості використання терміну «*IT-пр.*», так само, як не викликає сумнівів виправданість існування феномену *IT-пр.* Однак останнє має характеризуватися з позицій не нормативістського праворозуміння, а цивілізаційного підходу, коли право розглядається як цивілізаційний феномен, котрий одночасно виступає як елемент соціально-політичного устрою та елемент суспільної свідомості.

З таких позицій *IT-пр.* розглядається як концепт, тобто як сукупність уявлень, понять, *знань*, асоціацій, емоцій, що виникають у зв'язку з правовим впорядкуванням суспільних відносин, пов'язаних зі створенням та використанням *IT*.

Розгляд *IT-пр.* як концепту, не заперечує «нормативного» (законодавчого) наповнення цього поняття, але позбавляє необхідності обов'язкової оцінки його як системи правових норм, що утворюють галузь права, відповідні правові інститути тощо. Натомість, може йтися про структуру *IT-пр.*, яка відображає систему «нормативного наповнення» цього концепту.

Більшість *IT*-відносин виникає у сфері цивільно-правового регулювання: *IT*-договори (*е. правочини*) надання послуг програмного забезпечення або його розробки; *IT*-договори роботи із фізичною особою підприємцем або програмістами; юридичний супровід фрілансерів; юридичний аудит *IT*-компаній; правовий захист web-сторінок і контенту; оформлення та захист авторських прав і торгової марки в Інтернет; оформлення договору купівлі-продажу сайту, домену, бренду тощо; правове забезпечення діяльності інтернет-магазинів; 9) створення і реєстрація

юридичних осіб у цій галузі; ліцензійні угоди; захист прав інтелектуальної власності; захист *I*. та ін. (1, с. 136).

За межами *IT-пр.* знаходяться норми адміністративного, кримінального, митного, податкового тощо права, оскільки зазначені галузі, як управлінські та охоронні, можуть стосуватися різних видів суспільних відносин, забезпечуючи їхнє впорядкування та охорону (у тому числі, й *IT-пр.*). Рівною мірою вони стосуються підприємницьких, аграрних тощо відносини. Тому немає підстав для включення норм згаданих «забезпечуючих» галузей до складу кожної галузі чи підгалузі права, котру вони «обслуговують».

Для структурування *IT-пр.* доцільно розрізняти це поняття у широкому та вузькому сенсі.

Під *IT-пр.* у широкому сенсі розуміємо сукупність усіх норм і правил, що регулюють діяльність по використанню *IT* та *I*. правоїрної активності в мережі Інтернет.

Структура *IT-пр.* у широкому сенсі виглядає як відносно інтегрована система багаторівневого порядку, що містить приватноправові та публічно-правові елементи. Приватноправове та публічно-правове забарвлення *IT*-відносин має братися до уваги, аби визначити пріоритетність інтересів (приватні чи публічні) і на цьому підґрунті особливості методів правого регулювання, що застосовуються.

IT-відносини, пов'язані зі створенням та припиненням юридичних осіб, відносини у сфері інтелектуальної власності, договірні відносини за участі суб'єктів *IT*-відносин, відносини спадкування тощо, належать до приватноправової сфери правого регулювання. Такі відносини переважно мірою є регулятивними, але у деяких випадках можуть також супроводжуватися цивільними організаційними відносинами (створення юридичних осіб тощо). Оскільки йдеться про сферу приватного права, де діє принцип «дозволено все, що не заборонено законом», існування якого забезпечує надання договору значення норми цивільного законодавства, можна стверджувати, що саме за його допомогою складається основний масив норм, які можуть бути віднесені до *IT-пр.*

Таким чином, *IT-пр.* у вузькому сенсі це регулятивні норми (переважно цивільно-правові), що забезпечують функціонування *IT*-відносин. Структура *IT-пр.* у вузькому сенсі виглядає наступним чином: 1) загальні положення цивільного законодавства, що стосуються відносин у сфері ІТ (ІТ-відносин); 2) положення цивільного законодавства, що стосуються суб'єктного складу ІТ-відносини; 3) положення цивільного законодавства, що стосуються прав інтелектуальної власності; 4) положення цивільного законодавства, що стосуються договорів у сфері ІТ; 5) положення цивільного законодавства, що стосуються недоговірних відносин у сфері ІТ; 6) положення цивільного законодавства, що стосуються спадкування у сфері ІТ-відносин; 7) положення сімейного законодавства, що стосуються прав подружжя на продукти *IT*, захисту прав неповнолітніх членів сім'ї у *IT*-відносинах тощо.

Оскільки схожу структуру може мати не лише концепт *IT-пр.*, а й, скажімо, підприємницького права, корпоративного права та ін., доцільне виокремлення *IT-пр.* у спеціальному сенсі. До нього пропонується віднести лише ті норми, що стосуються суто сфери існування *IT*: *I*. відносин; відносин використання програмного забезпечення; інтернет-відносин та деяких інших.

IT-пр. можна розглядати також як навчальну дисципліну, предметом вивчення якої є концепт «*IT-пр.*» та його нормативний зміст/наповнення.

Література:

1. Бачинський Т. Основи ІТ-права: посібн. 2016.
2. Рассолов И.М. Право и Интернет: теоретические проблемы: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. 2008. С. 8.
3. Кохановська О.В. Приватно-правове розуміння інформаційних відносин в Україні. ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: зб. матер. наук.-практ. конф. (Львів, 18 лист. 2016 р.). 2016
4. Саннікова М.В. До питання комплексних утворень у системі права України (на прикладі аграрного права) / *Державне будівництво та місцевесамоврядування*. 2014.

Є. О. Харитонов